

**DMYTRO MOTORNYI TAVRIA STATE
AGROTECHNOLOGICAL UNIVERSITY
Faculty «Economic and Business»**

Scientific papers
**OF DMYTRO MOTORNYI TAVRIA STATE
AGROTECHNOLOGICAL UNIVERSITY
(ECONOMIC SCIENCES)**

№ 2 (46)

Zaporizhzhia
2022

Засновник

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
Факультет економіки та бізнесу

УДК 631.1(06)

Збірник наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки) / За ред. Т.І. Яворської – Запоріжжя:
Друкарня ТДАТУ, 2022. - № 2(46). – 158 с.

Голова редакційної колегії (науковий редактор):

Яворська Т.І. – д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу

Відповідальні за випуск збірника:

Яворська Т.І. – д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу
Колокольчикова І.В., д.е.н., професор – декан факультету
економіки і бізнесу

Завадських Г.М. – к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу

Комп'ютерна верстка: Завадських Г.М.

Збірник наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки) включений до Переліку наукових фахових
видань України, є науковим виданням, в якому можуть бути
опубліковані основні результати дисертаційних робіт (наказ
МОН №1328 від 21.12.2015 р.).

Відповідно до Порядку формування Переліку наукових
фахових видань України (наказ МОН України від 15 січня
2018 року № 32) присвоєно категорію «Б», що затверджено
наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020
№ 886.

Друкується за рішенням Вченої ради
Таврійського державного агротехнологічного університету
(протокол №09 від 22.11.2022 р.).

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації КВ №24284-14124 ПР від 24.12.2019 р.

ISSN 2519-884X

Index Copernicus Value (ICV) 2016: 47.1
Index Copernicus Value (ICV) 2017: 55.32
Index Copernicus Value (ICV) 2018: 55.94
Index Copernicus Value (ICV) 2019: 56.52

Digital Object Identifier System (DOI)

Матеріали друкуються мовами оригіналів – українською,
російською та англійською.
Погляди редколегії не завжди збігаються з позицією авторів.

Адреса редакційно-видавничого відділу:

Юридична:
пр. Б. Хмельницького 18,
м. Мелітополь, Запорізька обл.
72312 Україна

Фактична:
вул. Жуковського, 66,
м. Запоріжжя, Запорізька обл.
69600, Україна

Підписано до друку 23.11.2022 р.
Друкарня ТДАТУ

© Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)

№ 2 (46), 2022

ЗМІСТ

МЕНЕДЖМЕНТ

Боднар О. В., Стемковська І. В.
СТАНДАРТИЗАЦІЯ І СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ.....8

Нехай В. В., Косяк А. А.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ.....14

Судомир С. М., Боднар О. В., Сливінська О. Б.
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ МЕНЕДЖМЕНТУ
ПІДПРИЄМСТВ.....22

Христенко Г. М., Федуняк І. О.
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ІННОВАЦІЙНО-
ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ30

ЕКОНОМІКА

Герчанівська С. В., Островська Н. Д., Гурська І. С.
СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....37

Дзюбата З.
ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ У СФЕРІ ТУРИЗМУ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....43

Котвицька Н. М., Плукар Л. А.
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
У НАУЦІ Й ПРАКТИЦІ.....52

Кукіна Н. В., Тараненко Г. Г.
ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТУРИСТИЧНОЇ
ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ.....59

Свиноус І., Ємець О., Рудич О., Свиноус Н.
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ
ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
.....66

Сливінська О. Б., Качмар О. В.
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯК ОБ'ЄКТ
СТАТИСТИЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ.....74

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Отченаш К. Г., Зінченко Ф. А., Прісняк С. О.
РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ...80

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Давидюк Т. В., Демчук О. М., Трачова Д. М.
ПОРЯДОК СТРУКТУРУВАННЯ БЮДЖЕТІВ ЯК
СКЛАДОВА ТЕХНОЛОГІЇ БЮДЖЕТНОГО
УПРАВЛІННЯ КОМПАНІЄЮ.....87

Трачова Д. М., Давидюк Т. В., Демчук О. М.
ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ ПРОГРАМНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС-
ПРОЦЕСІВ ОПТОВО-ТОРГІВЕЛЬНИХ
ПІДПРИЄМСТВ94

МАРКЕТИНГ

Герасимів З. М., Луговий Б. В., Соловей І.С.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ..... 104

Хахула В., Хахула Б.
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ 112

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Луговий Б.В., Герасимів З. М., Соловей І. С.
РЕЛІГІЙНИЙ ТУРИЗМ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ГРОМАД.....121

Островська Н. Д., Луговий Б. В.
ОРІЄНТИРИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО
ТУРИЗМУ128

Трусова Н. В., Гривківська О. В., Болтянська Л. О.
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЯХ.....135

Прус Ю.О. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА
СІЛЬСЬКОГО СПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В
УМОВАХ ЗАХОПЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ..... 143

**Вимоги щодо розміщення статей у Збірнику
наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки)153**

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

DOI: 10.31388/2519-884X-87-93

УДК 657.312.2

*Давидюк Т. В., д.е.н., професор
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
e-mail: tetiana.davydiuk@khpi.edu.ua*

*Демчук О. М., к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
e-mail: olena.demchuk@tsatu.edu.ua*

*Трачова Д. М., д.е.н., професор
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
e-mail: daria.trachova@tsatu.edu.ua*

ПОРЯДОК СТРУКТУРУВАННЯ БЮДЖЕТІВ ЯК СКЛАДОВА ТЕХНОЛОГІЇ БЮДЖЕТНОГО УПРАВЛІННЯ КОМПАНІЄЮ

Анотація. У статті проаналізовано варіанти структурування бюджету доходів та витрат підприємства, що забезпечує планування його фінансових результатів, формуючи різні сценарії ведення бізнесу для розробки заходів, що дозволяють знизити ризики. Серед варіантів структурування проаналізовано переваги та недоліки використання бухгалтерського підходу, обрання управлінського звіту про прибутки та збитки та експертного аналізу.

Ключові слова: управлінський облік, бюджетування, фінансова структура, центр відповідальності, бюджет доходів та витрат, структурування статей бюджету підприємства.

JEL code Classification M40

*Davydiuk T., Dr.Sc. (Accounting), Professor
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»
e-mail: tetiana.davydiuk@khpi.edu.ua*

*Demchuk O., Ph.D., Associate Professor
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
e-mail: olena.demchuk@tsatu.edu.ua*

*Trachova D., Dr.Sc. (Accounting), Professor
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
e-mail: daria.trachova@tsatu.edu.ua*

THE PROCEDURE FOR STRUCTURING BUDGETS AS A COMPONENT OF THE COMPANY'S BUDGET MANAGEMENT TECHNOLOGY

Abstract. Among the budgets, the most important is the budget of income and expenses, which allows you to plan the target indicators of the company's activity, while forming various business scenarios and predicting financial results for each of them, taking into account possible risks. The purpose of writing the article is to research the content of the options for structuring the list of items of the budget of income and expenses of the enterprise existing in the practice of financial planning and to determine the rules for their selection, taking into account the information needs of the business, the requirements of the budgeting methodology and financial structure. You can structure a list of income and expense budget items using: 1) an accounting approach that involves using a list of expense and income items from an accounting guide to build an income and expense budget; 2) management's statement of profit and loss as a basis for the construction of a list of expense and income guides; 3) expert analysis, which involves the construction of a separate list of income and expense items specifically for the needs of the budgeting system, taking into account

all aspects of the enterprise's activity. The considered options for structuring the list of income and expenditure budget articles indicate that the choice of one of them will be determined by the information needs of the business, the requirements of the management accounting methodology of the enterprise and the formed financial structure. However, excessive detailing of items of income and expenses can lead to an increase in the time of entering information.

Key words: managerial accounting, budgeting, financial structure, responsibility center, income and expenditure budget, structuring of enterprise budget articles.

Постановка проблеми. Завдяки системі бюджетування кожна компанія може сформулювати, затвердити та виконати три найважливіших бюджети, а саме прогнозний баланс, бюджет доходів та витрат та бюджет руху грошових коштів. Основне завдання прогнозного балансу полягає у підвищенні ефективності використання наявних у компанії ресурсів, завдання бюджету руху грошових коштів – знати, який обсяг грошових коштів та коли знадобиться підприємству для досягнення поставлених на бюджетний рік цілей. Важливим серед бюджетів є саме бюджет доходів та витрат, який дозволяє планувати фінансові результати та цільові показники діяльності компанії, формуючи при цьому різні сценарії ведення бізнесу та прогножуючи фінансові результати для кожного з них, враховуючи при цьому можливі ризики для розробки заходів, що дозволяють їх знизити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про доцільність впровадження системи бюджетування в діяльності підприємств зазначено в статті В.І. Куцика та І.В. Горбатюк. Авторами відмічено, що результати опитування 42 вітчизняних підприємств щодо формування основних бюджетних форм свідчать, що 50% опитаних відмітили про необхідність формування бюджету доходів та витрат [1]. В дослідженні Б.А. Засадного, А.В. Ткаченко запропоновано диференціацію цілей бюджетування залежно від пріоритетності цілей підприємства [2]. Бюджет доходів та витрат визначено як важливу складову системи бюджетування вітчизняних підприємств в публікації О.М. Чубки та І.В. Постернак [3]. Цікавими є дослідження зарубіжних фахівців щодо важливості застосування бюджетування компаніями Ісландії, Данії, Фінляндії, Норвегії та Швеції як важливого інструменту системи управлінського обліку [4] та щодо важливості

бюджетування та бюджетного контролю державних установ [5].

Формулювання цілей статті.

Метою написання статті є дослідження змісту існуючих у практиці фінансового планування варіантів структурування списку статей бюджету доходів та витрат та визначення правил їх обрання з врахуванням інформаційних потреб бізнесу, вимог методики бюджетування та фінансової структури підприємства.

Виклад основного матеріалу.

Система бюджетування є складовою плану реалізації місії підприємства, яку визначають власники на найближчі 5-10 років. Тобто щорічне планування показників діяльності підприємств, виражене в формі бюджетів, відображає стратегію діяльності компанії. Розробкою щорічних фінансових планів розвитку компаній займається топ-менеджмент, проте орієнтиром для цієї роботи виступають стратегічні цілі, досягнення яких заплановано генеральним директором компанії. Таким чином, планування показників бюджетів є по своїй суті інструментом перевірки можливостей компанії досягнути стратегічних цілей, поставлених власниками.

Важливе місце серед бюджетів для кожного підприємства займає бюджет доходів та витрат, але для коректного формування показників цього бюджету потрібно обрати порядок структурування статей доходів та витрат.

Структурувати список статей бюджету доходів та витрат можна використовуючи різні варіанти.

Перший варіант – це бухгалтерський підхід, що передбачає використання для побудови бюджету доходів та витрат списку статей витрат і доходів з бухгалтерського довідника, яким вже користується бухгалтерська служба підприємства (рисунок 1). За основу побудови таких довідників виступає бухгалтерський планрахунків, на яких відображаються доходи та витрати.

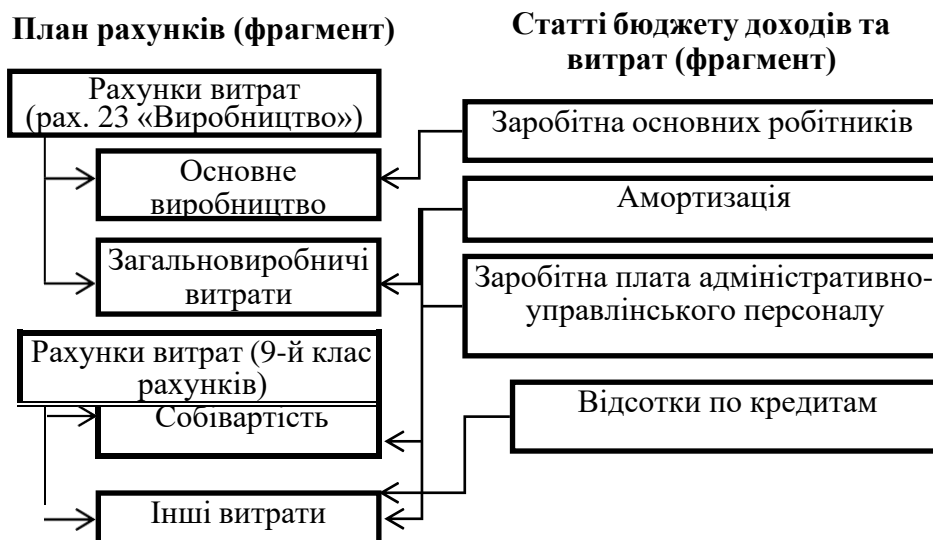

Рис. 1. Побудова структури бюджету доходів та витрат від плану бухгалтерських рахунків

Джерело: авторська розробка

Перевагами цього методу є відсутність додаткової роботи щодо побудови такого довідника статей доходів та витрат. Проте такий підхід має і певний недолік, адже існуюча в бухгалтерській системі класифікація статей доходів та витрат зручна для бухгалтерії, проте не завжди підходить для управлінського обліку та побудови системи бюджетування підприємств, яким можуть займатись менеджери компаній.

Погоджуємося з думкою Т.О. Ілляшенко, К.В. Ілляшенко та М.В. Скубенко, які відмічають: «Особливістю бюджетів (на відміну від форм бухгалтерської звітності) є те, що форми бюджетів не стандартизуються і визначаються цілями і об'єктами планування, характером і обсягами діяльності підприємства, його фінансовою і виробничою структурами» [6, с. 40].

Другий варіант передбачає обрання управлінського звіту про прибутки та збитки за основу побудови списку довідників доходів та витрат (рисунок 2). Цей метод є доволі результативним, проте складним, оскільки передбачає виконання таких кроків: 1) на основі ієрархії центрів

відповідальності побудувати структуру статей управлінського звіту про прибутки й збитки, який буде використовувати для цілей управлінського обліку та системи бюджетування.

Обрання цього варіанту обґрунтовано в статті В.А. Топило, оскільки автор зазначає, що «бюджет доходів та видатків формується на підставі інформації центрів фінансової відповідальності» [7, с. 85].

При цьому варіанті виділення основних груп статей доходів і витрат відбувається в три кроки:

1. Проаналізувати у фінансовій структурі центри доходів найнижчого рівня, оскільки доходи, які вони контролюють, утворюють перший і головний рядок управлінського звіту про прибутки й збитки, а саме статтю «Доходи від основної діяльності».

2. Проаналізувати розташовані у фінансовій структурі поруч із основними центрами доходів центри витрат, оскільки від них буде залежати стаття «Прямі витрати по основній діяльності» (прямі виробничі витрати, прямі витрати на збут та інші)

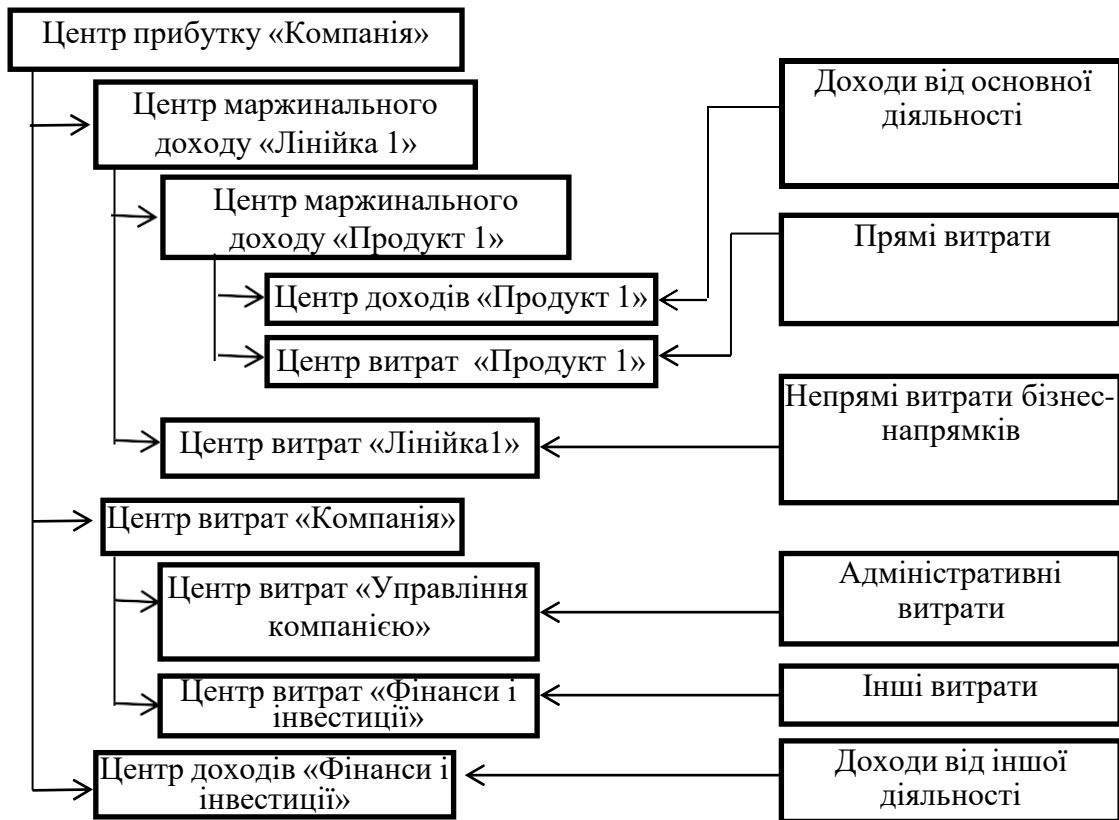

Рис. 2. Побудова структури бюджету доходів та витрат від управлінського звіту про прибутки та збитки (на основі центрів відповідальності)

Джерело: авторська розробка

3. Підняти за фінансовою структурою на один рівень до центрів витрат, розташованих у фінансовій структурі на тому ж рівні, що й центри маржинального доходу. Такі центри витрат формують статтю «Непрямі витрати бізнес-напрямків». Третій крок потрібно повторювати доти, доки не буде досягнуто верхнього рівня фінансової структури підприємства.

Третій варіант – це експертний аналіз, що передбачає побудову окремого списку статей доходів і витрат саме для потреб системи бюджетування з врахуванням всіх аспектів діяльності компанії. Такий підхід є простим та можна використовувати при формуванні бюджету доходів та витрат як складової системи бюджетування невеликих компаній. Основний недолік, на який вказують фахівці – це імовірність упустити важливі статті доходів та витрат. Про доцільність застосування бюджетування на малих підприємствах в своєму дослідженні відмічає Н.В. Хоча, яка наводить структурну схему процесу бюджетування

на виробничому малому підприємстві, до якої входить бюджетний звіт про доходи та витрати [8].

Створюючи список статей доходів по основній діяльності необхідно дотримуватись двох ключових правил: по-перше, вони повинні бути економічно однорідними; по-друге, вони повинні відповідати центрам доходів, що перебувають на нижньому рівні фінансової структури та задіяні у основних видах діяльності.

Дослідження, проведене науковцями Чеської Республіки свідчить, що конкретні аспекти формування бюджетів залежать від структури власності чеських компаній, про що свідчать результати проведеного ними опитування 136 чеських компаній [9, 10].

Щоб виконати перше правило, використовують універсальні за змістом статті. Наприклад: «Доходи від оптових продажів» і «Доходи від роздрібних продажів», «Доходи від реалізації товарів», «Доходи від виконання робіт» і «Доходи від надання послуг», «Доходи від продажів» і

«Доходи від сервісного обслуговування» і т.д. Узагальнення статей потрібно проводити так, щоб їх склад кардинально не змінювався в ситуації, коли компанія розширить асортименти, вийде на нові ринки збуту своєї продукції, визначить нові напрямки бізнесу.

Друге правило передбачає, що для всіх центрів доходів компанії, задіяних в основній діяльності, потрібно створити відповідні статті.

У відношенні прямих витрат для цілей управлінського обліку та бюджетування, побудованого на основі фінансової структури, до їх складу відносяться всі витрати, що виникають в зв'язку з діяльністю підрозділів, що входять до складу центрів витрат найнижчого рівня.

У фінансовому та управлінському обліку дефініція «прямі витрати» може бути нетотожною. У фінансовому обліку до прямих відносяться витрати, що виникають безпосередньо під час виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг) та формують виробничу собівартість продукції (робіт, послуг). Через різницю у підходах до визначення терміну «прямі витрати» собівартість, сформована за правилами ведення фінансового та управлінського обліку, може відрізнятись, у зв'язку з виділенням у фінансовій структурі центрів маржинального доходу по регіонах, клієнтах, каналах збуту. Якщо центри маржинального доходу структурували по продуктовому принципу, то собівартість, розрахована за методикою фінансового обліку та за правилами ведення управлінського обліку, швидше за все, буде однаковою.

Правила створення списку статей прямих витрат ті ж, що й для статей доходів: дотримуватись економічної однорідності й виділяти статті, що відповідають центрам витрат рівня в ієрархії фінансової структури компанії.

У назвах статей варто зазначати, прямі або непрямі витрати, наприклад: «Пряма амортизація обладнання», «Пряма заробітна плата» і т.д. Дотримання цього підходу дозволить зменшити ризик заплутатися в схожих статтях прямих і

непрямих витрат, оскільки в групах непрямих витрат можуть бути аналогічні за економічною сутністю витрати.

В системі бюджетування до непрямих відносяться витрат, виділені не для найнижчих за рівнем вкладеності центрів витрат фінансової структури підприємства. Рівнів непрямих витрат може бути кілька, залежно від фінансової структури компанії.

Визначаючи назву статті непрямих витрат, можна включити слово «непрямі» і номер рівня у фінансовій структурі. Наприклад, якщо в компанії використовують різні класи основних засобів для виробництва продукції, обслуговування виробництва й офісу, то це може бути три статті амортизаційних витрат.

Хоча багаторазове повторення схожих назв статей може здатися зайвим та незручним, але без дотримання цього правила буде неможливо визначити фінансові результати по всіх рівнях фінансової структури, а також не можна буде однозначно розподілити відповідальність за планування витрат по статтях і виконання планів по центрах відповідальності.

Під час визначенні фінансового результату при формуванні бюджету доходів та витрат варто дотримуватись наступного алгоритму дій:

1) найглибші за рівнем вкладеності в фінансовій структурі центри маржинального доходу формують маржинальний дохід підприємства;

2) центри маржинального доходу, що розташовані на один рівень вище в фінансовій структурі, формують показники внеску на покриття. Якщо кількість рівнів вкладеності центрів маржинального доходу більше двох, виділяється кілька показників внеску на покриття (внесок на покриття 1-го рівня, внесок на покриття 2-го рівня і т.д.);

3) центр відповідальності, розташований на вершині фінансової структури (центр прибутку або центр інвестицій), формує показник операційного прибутку.

Список статей доходів та витрат, сформований для цілей планування показників бюджету доходів та витрат варто також враховувати при розробці списку статей ще одного фінансового бюджету, а саме бюджету руху грошових коштів. Такий підхід дозволить проводити порівняльний аналіз показників доходів і витрат та руху грошових коштів. На першому етапі потрібно підготувати попередній список статей руху грошових коштів, а потім визначити рівень їх деталізації та групування. Проте, в залежності від вимог управлінського персоналу деталізація статей бюджету

руху грошових коштів може бути як ширшою, так і вужчою, ніж статті бюджету доходів та витрат.

Визначення списку статей бюджету руху грошових коштів варто починати з повного копіювання всіх статей бюджету доходів та витрат, без деталізації на групи та підгрупи, без визначення нумерації статей бюджету руху грошових коштів. Групування статей бюджету руху грошових коштів варто почати з перейменування статей «Доходи...» на «Надходження...» і «Витрати...» – на «Виплати» (рисунок 3).

Рис. 3. Перенесення статей доходів і витрат бюджету доходів та витрат до бюджету руху грошових коштів

Джерело: авторська розробка

Закріпити отриманий результат можна шляхом регламентації бюджетного процесу у вигляді формування Правил віднесення доходів і витрат до статей бюджету доходів і витрат компанії, які визначатимуть порядок віднесення статей доходів і витрат до відповідних статей бюджету підприємства, що дозволить підвищити точність планування та уникнути касових розривів.

Формування системи довідників статей доходів і витрат від управлінського

звіту про прибутки та збитки на основі центрів відповідальності дозволить планувати показники бюджету доходів та витрат, що є структурованими та логічно взаємопов'язаними з фінансовою структурою підприємства.

Висновки. Таким чином, розглянуті варіанти структурування списку статей бюджету доходів та витрат свідчать, що обрання одного з них буде визначено інформаційними потребами бізнесу, вимогами методики

управлінського обліку та сформованою фінансовою структурою підприємства. Проте надмірна деталізація статей доходів та витрат може призвести до зростання часу на введення інформації. Сформований із визначеними в статті правилами бюджет доходів і витрат дозволить оцінити не

тільки плановані доходи та витрати підприємства, але й фактичні обсяги продажів, розрахувати маржинальний, операційний і чистий прибуток, визначити підсумкову рентабельність бізнесу.

Список використаних джерел

1. Куцик В. І., Горбатюк І. В. Технологія бюджетування як інструмент управління підприємством. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.5. С. 248-254.
2. Засадний Б. А., Ткаченко А. В. Система бюджетування як провідна ланка фінансового планування бізнес-процесів підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2021. Вип. 35. С. 33-37.
3. Чубка О. М., Постернак І. В. Системи бюджетування діяльності підприємства: проблеми і раціональне їх використання. *Молодий вчений*. 2019. № 3(67). С. 453-456.
4. Batt E., Rikhardsson P., Karlsson T. Exploring the impact of organizational context on budgeting. *Corporate Ownership & Control*. 2021. Vol. 18, Iss. 4. P. 134-151.
5. Lambe I., Lawal M., Okoli T. A Systematic Review of Budgeting and Budgetary Control in Government Owned Organizations. *Research Journal of Finance and Accounting*. 2015. Vol. 6, No 6. P. 1-11.
6. Ілляшенко Т. О., Ілляшенко К. В., Скубенко М. В. Бюджетування як напрямок удосконалення системи управління діяльністю підприємств. *Вісник СумДУ. Серія "Економіка"*. 2012. № 3. С. 36-44.
7. Топило В. А. Розвиток та консолідація бюджетних форм у вертикально інтегрованих структурах на підставі застосування матриці Моблі. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 2(100). С. 83-93.
8. Хоча Н. В. Бюджетування діяльності малих підприємств України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Т. 30(69), № 2. С. 249-254.
9. Dokulil J., Dvorský J., & Popesko B. Budgeting and Czech companies: connected concepts or two different worlds? *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*. 2018. Vol. 26(44). P. 65-76.
10. Dokulil J., Popesko B., Dvorský J. The budgeting processes of Czech companies: the role of the ownership structure and foreign capital. *Oeconomia Copernicana*. 2020. Vol. 11(4). P. 779-798.

References

1. Kucik V.I., Gorbatiuk I.V. (2011) Tekhnologiiia budgetuvannia iak instrument upravlinnia pidpriemstvom. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, no. 21.5, pp. 248-254.
2. Zsadyj B.A., Tkachenko A.V. (2021). Systema budgetuvannia iak providna lanka finansovogo planuvannia biznes-procesiv pidpriemstva. *Naukovyj visnyk Uzhhorodskoho nacionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, no. 35, pp. 33-37.
3. Chubka O.M., Posternak I.V. (2019). Systemy budgetuvannia diialnosti pidpriemstva: problemy i racionalne ikh vykorystannia. *Molodyj vchenyj*, vol. 3(67), pp. 453-456.
4. Batt E., Rikhardsson P., Karlsson T. (2021). Exploring the impact of organizational context on budgeting. *Corporate Ownership & Control*, vol. 18, Issue 4, pp. 134-151.
5. Lambe I., Lawal M., Okoli T. A (2015). Systematic Review of Budgeting and Budgetary Control in Government Owned Organizations. *Research Journal of Finance and Accounting*, vol.6, no.6, pp. 1-11.
6. Illashenko T.O., Illashenko K.V., Skubenko M.V. (2012). Budgetuvannia iak napriamok udoskonalennia systemy upravlinnia diialnistju pidpriemstva. *Visnyk SumDU. Serii "Ekonomika"*, vol 3, pp. 36-44.
7. Topylo V.A. (2022). Rozvytok ta konsolidaciia bjudzhetnych form u vertykal'no integrovanyh strukturach na pidstavi zastosuvannia matryci Mobli. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, vol. 2 (100), pp. 83-93.
8. Khocha N.V. (2019). Budgetuvannia diialnosti malykh pidpriemstvakh Ukrainy. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Serii: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 30 (69), no. 2, pp. 249-254.
9. Dokulil, J., Dvorský, J., & Popesko, B. (2018). Budgeting and Czech companies: connected concepts or two different worlds? *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*, 26(44), pp. 65-76.
10. Dokulil J., Popesko B., Dvorský J. (2020). The budgeting processes of Czech companies: the role of the ownership structure and foreign capital. *Oeconomia Copernicana*, vol. 11(4), pp. 779-798.

**Вимоги до статей, що друкуються
у “Збірнику наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)”**

Збірник призначений для фахівців, які цікавляться теоретичними та прикладними проблемами економіки, фінансів і кредиту, обліку і аудиту, менеджменту та маркетингу мікро-, мезо- та макрорівня національної та міжнародної економіки. Збірник надає можливість вченим та здобувачам наукових ступенів провести публічну апробацію, а науковій спільноті – ознайомитися з останніми результатами досліджень теоретичних і прикладних проблем національної та міжнародної економіки.

Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) включений до Переліку наукових фахових видань України, є науковим виданням, в якому можуть бути опубліковані основні результати дисертаційних робіт (наказ МОН №1328 від 21.12.2015 р.). Відповідно до Порядку формування Переліку наукових фахових видань України (наказ МОН України від 15 січня 2018 року № 32) Збірнику присвоєно категорію «Б», що затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 № 886.

Збірник виходить до 4 разів на рік. Останні дати подання статей:

№1 – до 1 березня; №2 – до 1 травня; №3 – до 1 жовтня; №4 – до 1 грудня.

Для участі у формуванні збірника наукових праць необхідно подати:

1. Електронний варіант статті, оформлений відповідно до наведених нижче вимог, виконаний у редакторі MS Word.

2. Рецензію доктора наук (за тематикою статті) – для авторів без вченого ступеня. Відсканований документ повинен містити підпис рецензента, засвідчений печаткою установи, в якій він працює.

3. Файл із відомостями про автора (прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, поштова адреса для пересилання авторського примірника, контактні телефони, адреса електронної скриньки) та інформацією про кількість примірників і необхідність поштової пересилки.

4. Електронні копії анотації англійською мовою у форматах *jpeg* (сканована копія) та *doc* (у редакторі MS Word), завірену професійним перекладачем або викладачем англійської мови зі знанням економічної термінології.

5. Електронну копію платіжних документів (оплата здійснюється після прийняття позитивного рішення щодо друку статті).

Пакет перерахованих вище матеріалів надсилається на електронну скриньку:
sp_tsatu@tsatu.edu.ua, ivanvd@ukr.net

Структура статті:

1. Індекс УДК.

2. Прізвище та ініціали автора.

3. Відомості про автора – науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи автора (повністю без аббревіатур), e-mail.

4. Назва статті (до десяти слів).

5. Анотація мовою статті (від 300 до 500 знаків)

6. Ключові слова мовою статті (не менше шести слів або словосполучень).

7. Код JEL Classification.

8. Прізвище та ініціали автора (англійською).

9. Відомості про автора (англійською) – науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи автора (повністю без аббревіатур), e-mail.

10. Назва статті (англійською).

11. Розширена анотація англійською мовою (від 1600 до 1800 знаків) містить наступні розділи: постановка завдання, результати дослідження, висновки

12. Ключові слова (англійською).

13. Текст у структурованому вигляді із виділенням наступних елементів:

13.1 Постановка проблеми (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями);

13.2 Аналіз останніх досліджень і публікацій (аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття);

13.3 Формулювання цілей статті (постановка завдання);

13.4 Виклад основного матеріалу (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів);

13.5 Висновки (висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку).

14. Список використаних джерел (мовою оригіналу). Бібліографічний опис літературних джерел оформлюється згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»

15. Список використаних джерел в романській абетці (транслітерація) – References, оформлений відповідно до вимог APA (<http://www.apastyle.org>).

16. Вказати назву рубрики, в якій має бути надрукована стаття – відповідає назві однієї з наукових спеціальностей галузі знань "Соціальні та поведінкові науки", "Управління та адміністрування":

051 – Економіка;

071 – Облік і оподаткування;

072 – Фінанси, банківська справа та страхування;

073 – Менеджмент;

075 – Маркетинг;

076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Технічні вимоги до оформлення статті:

- Приймаються статті, написані однією із трьох мов: українською, російською, англійською.
- Назва файлу зі статтею – прізвище автора.
- Формат сторінки – А4.
- Поля з усіх боків – 2 см.
- Всі сторінки мають бути у книжковій орієнтації.
- Обсяг статті – не менше 10 друкованих сторінок.
- Окремі елементи статті:
 - Індекс УДК - Times New Roman, 12, напівжирний, вирівнювання ліворуч, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
 - Прізвище та відомості про автора (авторів) - Times New Roman, 12, курсив, вирівнювання праворуч, інтервал – 1,0;
 - Порожній рядок;
 - Назва статті - Times New Roman, 16, великими літерами, напівжирний, вирівнювання по центру, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
 - Порожній рядок;
 - Анотація та ключові слова - Times New Roman, 10, курсив, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см;
 - Порожній рядок;
 - Код JEL Classification - Times New Roman, 12, напівжирний, вирівнювання ліворуч, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;

- Прізвище та відомості про автора (англійською) - Times New Roman, 12, курсив, вирівнювання праворуч, інтервал – 1,0;
- Порожній рядок;
- Назва статті (англійською) - Times New Roman, 16, великими літерами, напівжирний, вирівнювання по центру, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
- Порожній рядок;
- Анотація та ключові слова (англійською) - Times New Roman, 10, курсив, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см;
- Порожній рядок;
- Текст статті - Times New Roman, 14, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,5, абзацний відступ – 1,25 см, назви підпунктів виділяються напівжирним шрифтом;
- Порожній рядок;
- Список використаних джерел – Times New Roman, 10, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0,5 см, слова "Список використаних джерел" виділяються напівжирним шрифтом;
- Порожній рядок;
- Список використаних джерел (англійською) - References – Times New Roman, 10, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0,5 см;

- Оформлення таблиць:

Таблиця 1

Назва таблиці

- Оформлення ілюстрацій:

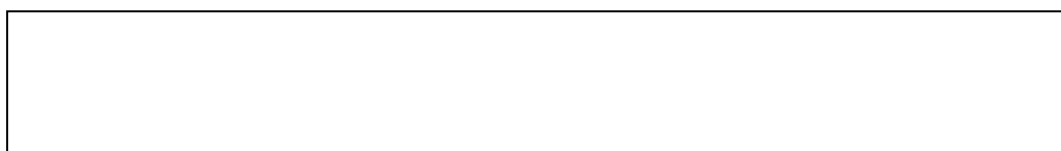

Рис. 1. Назва рисунку.

- Формули виконуються за допомогою вбудованого редактора формул MS Word і нумеруються з правого боку:

Формула (1)

- Абзаци позначати тільки клавішею "Enter", не застосовувати пробіли або табуляцію (клавіша "Tab").
- Посилання на літературу в тексті необхідно давати в квадратних дужках, наприклад, [3, с. 35; 8, с. 56-59], в яких перша цифра вказує порядковий номер джерела в списку літератури, а друга – відповідну сторінку в цьому джерелі; одне джерело (зі сторінкою) відокремлюється від іншого крапкою з комою.
- Всі статистичні дані мають бути підкріплені посиланнями на джерела.
- Всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела.
- Кількість джерел у списку літератури повинна складати не менше 10 (з них не менше 4 іноземних).

- Посилання на підручники та науково-популярну літературу не допускаються.
- Назви праць у списку літератури розташовуються в порядку цитування.
- Скорочення слів і словосполучень, окрім загальноприйнятих, не допускається.

Редакція може відхилити статтю, якщо:

- відсутній повний пакет супровідних документів;
- оформлення статті не відповідає зазначеним вище вимогам;
- тематика статті не відповідає профілю видання;
- назва статті не відповідає змісту;
- стаття написана на низькому науковому рівні;
- матеріали повністю або частково публікувались раніше в інших виданнях або подані до розгляду редакціям інших журналів;
- стаття повністю або частково чужа (автор вчинив плагіат);
- порушена в статті проблема втратила актуальність.

Автори несуть відповідальність за точність наведених у статті термінів, прізвищ, даних, цитат, статистичних матеріалів тощо.

Усі матеріали, що надсилаються для публікації, проходять рецензування.

Рішення про публікацію статті приймає редколегія.

Рукописи, які відхилила редакційна колегія, авторам не повертаються.

Редакція залишає за собою право скорочувати, правити текст і змінювати назву статті.

Сподіваємося на плідну співпрацю!

Редакційна колегія Збірнику наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)

Контактні дані:

вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Запорізька обл. 69600, Україна
Декан факультету економіки і бізнесу Колокольчикова Ірина Володимирівна
Тел.: (067) 258-45-34

Відповідальний секретар – Завадських Ганна Миколаївна
Тел.: (097) 989-87-22, E-mail: SP_tsatu@tsatu.edu.ua